

De Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Mevrouw dr. M. Bussemaker
p/a Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort

5 december 2013
Kenmerk: bcma-2013.06802/2

Betreft: Beschermingsprogramma archeologie
Bijlage: Beschermingsagenda

Geachte mevrouw Bussemaker,

Bij bovenvermeld adviesverzoek verzocht u de Raad voor Cultuur te adviseren over het Beschermingsprogramma archeologie 2013. Dit beschermingsprogramma is een selectievoorstel van 28 archeologische terreinen die u voornemens bent aan te wijzen als archeologisch rijksmonument. Per individuele monumentaanwijzing volgt nog een adviesverzoek aan de raad.

Onder verwijzing naar artikel 3:7, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht, heeft de raad dit advies gebaseerd op de bij het adviesverzoek verstrekte rapport (RAM 213), aanvullende gegevens van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (hierna: RCE) op 2 oktober 2013 en een mondelinge toelichting daarop van dezelfde dienst op 23 oktober 2013.

Beleidsregel 2013

Per 1 januari 2013 is de *Beleidsregel aanwijzing beschermde monumenten 2013* in werking getreden. Deze regeling heeft voor de aanwijzing van archeologische rijksmonumenten tot gevolg dat terreinen opgenomen moeten zijn in een aanwijzingprogramma, of dat het terrein vanwege zijn schoonheid, betekenis voor de wetenschap of cultuurhistorische waarde kan worden aangemerkt als een nationaal of internationaal erkend monument, en dat het terrein een wezenlijke lacune opvult in het geheel van de beschermde archeologische monumenten.

Bepalend voor de samenstelling van aanwijzingsprogramma's voor archeologische rijksmonumenten zijn de conclusies uit het rapport *Uit Balans* (RACM, 2006). In dat rapport is geconcludeerd dat het beschermde archeologische monumentenbestand onvoldoende representatief is voor de bewoningsgeschiedenis van het

Nederlandse grondgebied en voor de totale bekende voorraad aan archeologische vindplaatsen. Om dit te verhelpen is gewerkt aan de totstandkoming van een evenwichtiger monumentenbestand. In dit licht moet ook voorliggend aanwijzingsprogramma worden gezien; het is een voorstel een aantal archeologische monumenten te beschermen uit categorieën die typologisch en geografisch sterk ondervertegenwoordigd zijn en waarvan de aanwijzing een lacune vult in het huidige monumentenbestand.

Beschermingsagenda 2013

Het selectievoorstel van de Beschermingsagenda archeologie 2013 dat nu aan de raad wordt voorgelegd bevat 28 terreinen, die ingedeeld zijn in de volgende thema's:

1. Nederzettingen en landschappen uit de vroege prehistorie (8 terreinen)
2. Akkercomplexen en landgebruik uit de late prehistorie (5 terreinen)
3. Landgebruik gedurende de late prehistorie in het strandwallengebied (1 terrein)
4. Infrastructuur en begraven in Romeinse tijd (3 terreinen)
5. Wonen in de middeleeuwen (3 terreinen)
6. Verdediging vanaf de vroege middeleeuwen tot in de negentiende eeuw (7 terreinen)
7. Scheepvaart in de nieuwe tijd (1 terrein)

De 28 terreinen zijn uitvoerig onderzocht en de resultaten daarvan zijn per terrein in de aanvraag opgenomen.

Werkwijze en advies

Allereerst spreekt de raad zijn waardering uit voor het grondige onderzoek en de uitgebreide beschrijving van de 28 gekozen terreinen. De inhoudelijke vragen die de raad naar aanleiding van voorliggende selectievoorstel per locatie had, zijn in zowel de schriftelijke als mondelinge toelichting voldoende beantwoord.

De totstandkoming van voorliggende selectie roept echter vragen op bij de raad. Aan elk aanwijzingsprogramma hoort naar de mening van de raad een idee ten grondslag te liggen dat verder reikt dan een pragmatische wens een aantal lacunes in een monumentenoverzicht te vullen, een idee dat beargumenteerd past in een nationale visie op de (toekomstige) bescherming van (archeologische) monumenten in Nederland en waarin de rollen, taken en verantwoordelijkheden van Rijk, provincies, gemeenten en particuliere eigenaren, of andere gebruikers, gewogen worden.

Die visie zou naast behoud van kennis en het veiligstellen van sporen en onderzoekslocaties voor de wetenschap, ook ideeën kunnen bevatten hoe terreinen en sporen onbeschadigd te behouden voor toekomstige generaties, of

een richting kunnen bevatten die meer uitgaat van de bijdrage die archeologische monumenten zouden kunnen gaan leveren aan de sociale, maatschappelijke en culturele ontwikkelingen en doelstellingen op het gebied van ruimtelijke inrichting en economische ontwikkeling. Of onderwerpen kunnen markeren die speciale aandacht behoeven; de raad denkt daarbij bijvoorbeeld aan een inhaalslag op het gebied van de maritieme archeologie. Nederland heeft een grote en bijzondere maritieme traditie die nu sterk contrasteert met de kennis over de archeologische vondsten hiervan.

Afhankelijk van de gekozen richting zal daaruit de keuze voortkomen welke monumenten het rijk wil beschermen en hoe het beheer en behoud daarop afgestemd wordt. Dit gebeurt bij grote voorkeur in samenspraak met het veld. Een bredere raadpleging en een samenhangend onderzoek zijn noodzakelijk voor draagvlak en betrokkenheid. De uitkomst zal ook dan een selectie aanwijzingsprojecten zijn, maar anders dan voorliggend voorstel vallen aanwijzingsprogramma en selectie niet volledig samen, maar volgt het tweede uit het eerste.

De voorliggende selectie van 28 terreinen is door de RCE gekozen uit een *longlist* met daarop ruim 160 terreinen. Als gevolg van het ontbreken van bovenstaande opzet lijkt de samenstelling van de *longlist* enigszins willekeurig tot stand te zijn gekomen, overigens met ruimte voor partijen uit het erfgoedveld om suggesties aan te dragen. De selectie die vervolgens binnen deze beperkte lijst heeft plaatsgevonden blijkt bepaald door de beschikbare capaciteit van de rijksdienst en bestuurlijk draagvlak op gemeentelijk niveau. De uiteindelijke selectie is vervolgens echter goed onderzocht en uitgebreid toegelicht. De raad is dan ook overtuigd dat deze 28 terreinen een goede aanvulling op het bestaande bestand van archeologische monumenten vormen. Hij onderschrijft het belang van een representatief archeologisch monumentenbestand en ziet deze toevoeging als een noodzakelijk inhaalslag.

De raad stemt dan ook in met uw voordracht van 28 nieuwe archeologische rijksmonumenten. De raad adviseert u echter nadrukkelijk bij elk volgend aanwijzingsprogramma een selectie aanwijzingsprojecten vooraf te laten gaan door een visie en richtinggevende doelstellingen. De raad is uiteraard bereid daarover mee te denken of te adviseren.

Maatschappelijk draagvlak

De raad leest uit de vraagstelling en werkwijze dat voorliggende selectie aanwijzingsprojecten vooral gericht is op het behoud van informatie, een belangrijk aspect van het beschermen van archeologische monumenten op rijksniveau. De raad mist evenwel bij dit voorstel voor juridische bescherming, een voorstel om de maatschappelijk betrokkenheid en het daaruit voortvloeiende draagvlak voor de voorgestelde nieuwe archeologische rijksmonumenten te

bevorderen. In de huidige tijd waar de druk op de grond groot is, hoort archeologische kennis ingebed te worden in het verhaal van een plek. De kennis vormt een waardetoevoeging aan het verhaal van de ruimte en is een middel om mensen te verbinden met een plek, op een manier die bijdraagt aan duurzaam behoud.

Hij adviseert u ook op dat gebied een gerichte inspanning te verrichten. Hij verwijst hiermee naar zijn eerdere advies over de Beschermingsagenda archeologie 2007-2008 van 24 juni 2008 (kenmerk: bcma-2008.04785-2) waarin hij daarover schrijft: "De Raad ziet draagvlak als het begin van bescherming en acht de noodzaak om de publieke belangstelling en kennis van archeologische terreinen te bevorderen dan ook groot. Hij wijst daarbij met name op het belang van maatschappelijk draagvlak voor onzichtbare archeologische monumenten. De historie van die terreinen dient verteld te worden. Een plek waar niets te zien is, vertelt immers zelf niets."

Hoogachtend,

Joop Daalmeijer
Voorzitter

Jeroen Bartels
Algemeen secretaris

Bijlage

Beschermingsagenda archeologie 2013

Nederzettingen en landschappen uit de vroege prehistorie

1. Prehistorisch kampement, Blerick
2. Prehistorisch botmateriaal Tungelroysche Beek, Mildert
3. Nederzettingen, Deest
4. Kamp, Swifterbant (S51)
5. Kamp, vlakgrafveld en akker, Swifterbant (S2)
6. Kamp, vlakgraf en akker, Swifterbant (cluster S3)
7. Trechterbekernederzetting, Wetsingermaar
8. Trechterbekernederzetting, Oostrum

Akkercomplexen en landgebruik uit de late prehistorie

9. Raatakkercomplex en grafveld, Noordsche Veld bij Zeijen
10. Raatakkercomplex, Rhenen-Remmersteinsche Bosch
11. Raatakkercomplex, Amerongen-Elsterstraatweg
12. Raatakkercomplex, Maarn-Maarnse Grindweg
13. Raatakkercomplex, Wekeromse Zand

Landgebruik gedurende de late prehistorie in het strandwallengebied

14. Laatneolithische sporen, Haarlem

Infrastructuur en begraven in Romeinse tijd

15. Romeinse brug in de Maas, Maastricht
16. Romeinse brug Tungelroysche Beek, Stramproy
17. Romeinse tumulus, Heumen

Wonen in de middeleeuwen

18. (Handels)nederzetting, Leiderdorp
19. Middeleeuwse omwalling te Appel, Nijkerk
20. (Verdronken) nederzetting op Tholen, Reimerswaal

Verdediging vanaf de vroege middeleeuwen tot in de negentiende eeuw

21. Mookerschans, Molenhoek
22. Heumense schans, Molenhoek
23. Landweer, Brunssum
24. Landweer, Heerlen
25. Circumvallatielinie uit Tachtigjarige Oorlog, Groenlo
26. De Burcht van Leiden
27. De Bult van Marum

Scheepvaart in de nieuwe tijd

28. Zeventiende-eeuws scheepswrak, Aanloop Molengat (Texel)